



Līdzfinansē
Eiropas Savienības
Erasmus+ programma

Jelgavas novada izglītības atbalsta pakalpojumu attīstības vadlīnijas

Pētījuma veicējs: Jānis Erno

30.11.2020.

Vadlīnijas izstrādātas Eiropas Savienības “Erasmus+” programmas pamatdarbības Nr. 2 (KA2) stratēģiskās partnerības skolu izglītības sektorā projekta Nr. 2019-1-LV01-KA201-060361 “Development of support guidance system for emotional and physical inclusive education for school” (“Atbalsta vadības sistēmas izveide emocionāli un fiziski iekļaujošā izglītībā skolā”) ietvaros. Projektu finansē Eiropas Savienība.

Saturs

Ievads.....	3
Principi, kas nosaka atbalsta pasākumu nepieciešamību valstī un pašvaldībā	4
Situācijas raksturojums – Jelgavas novads	7
Somijas partneru pieredze	14
Rumānijas partneru pieredze	17
Secinājumi par projekta partneru darba organizāciju	18
Secinājumi par pētījumu un ieteikumi	19
Pielikums	21
– Pielikums Nr. 1 - Atbalsta speciālistu kartīšu teksti	
– Pielikums Nr. 2 - Aptauja skolu direktoriem par atbalsta sistēmu skolā	
– Pielikums Nr. 3 - Aptauja Jelgavas novada skolotājiem par atbalsta personālu skolā	
– Pielikums Nr. 4 - Aptauja Jelgavas novada vecākiem par atbalsta personālu skolā	

Ievads

Saskaņā ar datiem par priekšlaicīgas mācību pamešanas risku Eiropas Komisijas valstīs¹ secināms, ka priekšlaicīgas mācību pamešanas risks ir pietiekami būtisks un ar to saskaras daudzi skolēni. Lai veicinātu priekšlaicīgas mācību pamešanas riska novēršanu, par piemērotāko atzīstama labās prakses pārņemšana starpvalstu līmenī. Kaut arī nacionālās valstis Eiropas Savienībā katra veido savu atbalsta rīku kopu, lai novērstu priekšlaicīgu mācību pamešanu, tomēr ir identificējamas prakses, kuras sniedz labāku kvantitatīvu un kvalitatīvu rezultātu.

Projekta ietvaros Jelgavas novada pašvaldība ir ieinteresēta labās prakses pārņemšanā no projekta partneriem – *Centrul Judetean de Resurse si Asistenta Educationala Arad* (Aradas apgabala Resursu un izglītības atbalsta centrs, Rumānija) un *Turun kaupunki - Abo stad* (Turku pilsētas Izglītības nodaļa, Somija).

Galvenais projekta mērķis ir definēt priekšnosacījumus veiksmīgai skolēnu mācību atbalsta sistēmas ieviešanai un uzturēšanai. Ar “atbalsta sistēmu” saprotama noteikta atbalsta pasākumu kopa un metožu pielietojums, identificējot mācību traucējumus, to iedabu, sociālos riskus un citus ietekmējošus faktorus.

Tāpat projekta aktivitātēs ietilpst izglītības iestāžu atbalsta personāla individuālās kapacitātes celšana – ievirze labās prakses pārņemšanai no projekta partneriem, profesionālo iemaņu, spēju uzlabošana, lai savlaicīgi identificētu problēmas un piemeklētu tām piemērotākos risinājumus.

Projekta realizētāju ieskatā skolās ir pietiekami daudz skolēnu, kuriem kaut kādā mērā būtu nepieciešams atbalsts emocionālu vai fizisku grūtību pārvarēšanā mācību procesa gaitā.

2020./2021. mācību gadā Jelgavas novada pašvaldības administratīvajā teritorijā darbojās 13 vispārējās izglītības iestādes un viena filiāle, tostarp sešas vidusskolas. Pirmsskolas vecumposmā (1,6–7 gadi) ir **1064** bērni, savukārt **2374** skolēni mācās 1.–12. klasē.

Paralēli vispārējai mācību programmai vairumā izglītības iestāžu tiek realizētas programmas bērniem ar mācīšanās un/vai valodas traucējumiem. Jelgavas novada pašvaldības mērķis ilgtermiņā ir pilnveidot skolēnu atbalsta sistēmu, uzlabojot tās kvalitāti un pieejamību.

¹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Early_leavers_from_education_and_training

Principi, kas nosaka atbalsta pasākumu nepieciešamību valstī un pašvaldībā

Saskaņā ar “Skola2030” redzējumu² mācību satura un pieejas pilnveide Latvijā nepieciešama, lai sagatavotu skolēnus atbilstoši 21. gadsimta izvirzītajām prasībām pret zināšanām, pieredzi un kompetencēm. Līdz ar to vispārējās izglītības mācību satura un pieejas pilnveide Latvijā attīstāma tādēļ, lai:

- uzlabotu bērnu un jauniešu pamatprasmju apguvi nozīmīgās cilvēka darbības jomās, mācību saturā mazinot sadrumstalotību un fragmentārismu un veicinot sistemātiskumu un integritāti;
- visām izglītībā iesaistītajām pusēm veidotu vienotu izpratni, ka skolas un pirmsskolas mērķis ir bērna un jaunieša spēja un vēlme rīkoties vēl nepieredzētās, kompleksās dzīves situācijās, turklāt to darot gan sevis, gan sabiedrības un pasaules labā (atšķirībā no izolētu, pasīvu zināšanu apguves);
- atbalstītu iepriekš minētās izpratnes īstenošanu darbos un nostiprinātu tādu pieeju mācīšanai, kas katram skolēnam sniedz iespēju attīstīt lietpratību un līdz ar to veikt kompleksus uzdevumus, kas risināmi, izmantojot daudzveidīgus resursus un darbojoties reālajai dzīvei maksimāli pietuvinātās situācijās.

Pamatizglītības posmā veidojas bērna personība, pasaules uztvere, nostiprinās intereses. Šajā laikā bērnam īpaši svarīgi ir pēc iespējas vairāk iepazīt pasaules daudzveidību, izprast parādības un sakarības, izmēģināt spēkus un gūt pieredzi dažādās darbības jomās un lomās, lai vēlāk (vidusskolā, augstskolā) varētu koncentrēties uz šaurākām jomām, kas jauno cilvēku īpaši interesē.³

Tāpēc viens no “Skola2030” koncepcijas⁴ uzdevumiem ir saglabāt jaunā cilvēka tieksmi pēc zināšanām, veicināt vēlmi pētīt un izzināt dziļāk. Arī veidot ieradumus, kas palīdzēs ar prieku un aizrautību apgūt arvien ko jaunu mūža garumā.

Savukārt vispārējās vidējās izglītības mērķis ir panākt, lai ikviens jauniešs kļūtu par mērķtiecīgu un lietpratīgu savas profesionālās nākotnes veidotāju, kurš izsvērti līdzdarbojas sabiedrības dzīvē, sadarbojas, ir Latvijas patriots; ir padziļinājis sabiedrībā pieprasītas zināšanas, prasmes un attieksmes atbilstoši saviem mērķiem; inovatīvi un produktīvi strādā tautsaimniecības izaugsmei, labklājīgas, ilgtspējīgas valsts un pasaules veidošanai.⁵

Jauniešs gūst mūsdienīgas lietpratības izglītību un kļūst par personību ar pašapziņu, kurš ciena un rūpējas par sevi un citiem; lietpratēju izaugsmei, kam mācīties nemitīgi un ar aizrautību ir kļuvis par ieradumu; atbildīgu sabiedrības dalībnieku, kurš iedziļinās, līdzdarbojas un sadarbojas, un radošu darītāju, kurš ievieš inovācijas.⁶

Nenoliedzami, lai sasniegtu izvirzītos mērķus, kas ne vien aptver mācību satura apguvi, bet arī ir vērsti uz skolēna vispusīgu personības pilnveidi, par būtisku atzīstama kvalitatīva mācību atbalsta sistēma valstī un pašvaldībā.

² <https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/macibu-satura-pilnveide/nepieciešamības-pamatojums>

³ Turpat.

⁴ <https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/merki-skolenam/redzejums-par-skolenam>

⁵ Turpat.

⁶ Turpat.

Atbalsta sistēma tās pieejamības līdztiesībā ir pielīdzināma skolēna tiesībām uz izglītību, t. i., saņemot vispārējās izglītības pakalpojumu izglītības iestādē, skolēnam jābūt pieejamam arī atbalsta personālam atbilstoši viņa nepieciešamībām (tādā apmērā un profilā, kādā vispārizglītojošā mācību iestāde to ir tiesīga nodrošināt).

Saskaņā ar valstī noteikto kārtību gan izglītību, gan ar to saistītos pakalpojumus nodrošina valsts un pašvaldības iestādes.

Attiecībā uz izglītības pieejamību Latvijas Republikā Tiesībsarga birojs norāda,⁷ ka pienākums izveidot izglītības sistēmu ietver:

- izglītības pieejamību – izglītības iestādēm un programmām jābūt pietiekamā daudzumā, un valstij jānodrošina to spēja funkcionēt (kas ietver nodrošinājumu ar telpām, mācību materiāliem, izglītības personālu u. tml.);
- piekļuvi izglītībai – izglītībai jātiek nodrošinātai bez diskriminācijas, tai jābūt fiziski un ekonomiski pieejamai;
- izglītības pieņemamību – mācību programmām, mācīšanas metodēm u. tml. ir jābūt pieņemamām skolēniem un studentiem, atbilstošos gadījumos arī vecākiem; šis kritērijs ietver arī izglītības kvalitāti;
- izglītības piemērotību – izglītībai jāpielāgojas mainīgajām sabiedrības vajadzībām un jāatbilst skolēnu un studentu vajadzībām.

Līdz ar to secināms, ka atbalsta pakalpojumu pieejamībai un kvalitātei jābūt līdzvērtīgai. Savukārt, komentējot Satversmes 112. panta prasības, tiesībsargs norāda: “Satversmes 112. pants garantē ikvienam tiesības uz izglītību, kas ietver valsts pozitīvo pienākumu izveidot izglītības sistēmu, kā arī negatīvo pienākumu – neiejaukties šo tiesību realizācijā.”

Ar to pietiekami skaidri iezīmējas līdztiesības kritērijs kā viens no būtiskākajiem vadmotīviem pareizi funkcionējošā izglītības sistēmā, tostarp arī atbalsta pakalpojumu nodrošinājumā.

Likums “Par pašvaldībām” pie pašvaldības autonomajām funkcijām nosaka šādus pienākumus:

- gādāt par iedzīvotāju izglītību (iedzīvotājiem noteikto tiesību nodrošināšana pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iegūšanā; pirmsskolas un skolas vecuma bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs; organizatoriska un finansiāla palīdzība ārpussskolas mācību un audzināšanas iestādēm un izglītības atbalsta iestādēm u. c.) (15. pants, 4. punkts);
- organizēt pedagoģisko darbinieku tālākizglītību un izglītības metodisko darbu (15. pants, 21. punkts).

Pašvaldībai tai atvēlēto funkciju nodrošināšanai izglītības jomā ir pienākums veidot un uzturēt atbilstošu izglītības infrastruktūru un sistēmu, kas nodrošina izglītības pakalpojuma pieejamību tās iedzīvotājiem. No šī principa izriet, ka tādā pašā mērā pašvaldībai ir pienākums nodrošināt mācību atbalsta pasākumus un pakalpojumus.

Savukārt Ministru kabineta noteikumi Nr. 556 (2019)⁸ nosaka šādu kārtību, kā nodrošināma atbalsta sniegšana izglītojamam:

- izglītības iestādes pedagogi saskaņā ar pedagoģiski medicīniskās komisijas vai izglītības vai klīniskā psihologa, logopēda, skolotāja logopēda vai speciālā pedagoga ieteikumiem un atbilstoši

⁷ <https://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/cilvektiesibas/socialas-un-ekonomiskas-tiesibas/tiesibas-uz-izglitiba>

⁸ <https://likumi.lv/ta/id/310939-prasibas-visparejas-izglitiba-iestadem-lai-to-istenotajas-izglitiba-programmas-uznemtu-izglitamos-ar-specialam>

izglītojamā speciālajām vajadzībām, sadarbojoties ar izglītojamā likumiskajiem pārstāvjiem vai pilngadību sasniegušu izglītojamo, izstrādā individuālu izglītības programmas apguves plānu. Plānā ietver atbalsta pasākumus, ņemot vērā izglītojamā traucējumus vai nepieciešamības;

- izglītības iestāde atbilstoši izglītojamā speciālajām vajadzībām nodrošina izglītības iestādes vides pieejamību, atbilstošu mācību procesa organizāciju, mācību un tehniskos līdzekļus, pedagoģisko un atbalsta personālu. Vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības programmā plānu izstrādā laikposmam, kas nepārsniedz vienu mācību gadu.

Tāpat noteikumi nosaka, ka izglītības iestādes vadītājs apstiprina izglītojamo speciālo vajadzību noteikšanas kārtību, kā arī plāna izstrādes un īstenošanas kārtību, nosakot katras plāna īstenošanā iesaistītās personas pienākumus un atbildību un par plāna īstenošanu atbildīgo pedagogu.

Individuālā mācību plāna īstenošanas gaitu ne retāk kā divas reizes mācību gada laikā kopīgi izvērtē izglītojama, izglītojamā likumiskie pārstāvji un plāna īstenošanā iesaistītie pedagogi. Ja, izvērtējot plāna īstenošanas gaitu, konstatē, ka atbalsta pasākumu piemērošana palīdzējusi izglītojamam sasniegt plānā noteiktos mērķus, tad par plāna īstenošanu atbildīgais pedagogs sadarbībā ar izglītojamo, izglītojamā likumiskajiem pārstāvjiem un pedagogiem plānā veic izmaiņas. Ja atbalsta pasākumu piemērošana nav palīdzējusi izglītojamam sasniegt plānā noteiktos mērķus, sadarbībā ar pedagoģiski medicīnisko komisiju vai atbalsta speciālistiem, kuri sniedza atzinumu, veic atkārtotu speciālo vajadzību novērtēšanu.

Ministru kabineta noteikumi Nr. 556 (2019) nosaka vispārējus rīcības principus atbalsta pasākumu izstrādē un piemērošanā, tomēr tie var tikt uzskatīti arī par minimālajām prasībām, kuras saistošas visām izglītības iestādēm un to dibinātājiem, tomēr, ja iestāde uzskata par nepieciešamu, tā var pilnveidot un uzlabot atbalsta pakalpojumu klāstu.

Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, secināms:

Latvijas Republikā spēkā esošā normatīvā regulējuma ietvaros pašvaldība ir tiesīga un tai ir pienākums nodrošināt izglītības un atbalsta pakalpojumus, kuri savukārt tiek nodrošināti atbilstoši faktiskajai nepieciešamībai un uz līdztiesības pamata, t.i., bez apzinātas vai neapzinātas diskriminācijas.

Tāpat secināms, ka situācijās, kad praktisku un/vai finansiālu apstākļu dēļ pašvaldība vai tās dibināta mācību iestāde kādā brīdī nespēj nodrošināt nepieciešamos speciālistus mācību atbalsta pasākumu veikšanā, ir jādara viss, lai skolēnam nodrošinātu pakalpojumu pieejamību tuvākajā iespējamā saņemšanas vietā vai formā. Kopumā līdztiesības principam jābūt ņemtam vērā, plānojot finansējumu un struktūru šādu pakalpojumu nodrošināšanai.

Situācijas raksturojums – Jelgavas novads

Jelgavas novada pašvaldības izglītības iestādēs ir atšķirīgs atbalsta speciālistu pieejamības līmenis. Vien četrās izglītības iestādēs – Elejas vidusskolā, Šķības pamatskolā, Svētes pamatskolā un Līvberzes pamatskolā – patlaban pieejami visi atbalsta speciālisti (sociālais pedagogs, speciālais pedagogs, logopēds, psihologs un skolas medmāsa). Pārējās Jelgavas novada pašvaldības izglītības iestādēs atbalsta speciālistu pieejamība ir mazāka, kā arī esošo speciālistu darba slodze – ierobežota (skat. tabulu).

Atbalsta speciālistu grupas darbība iestādē ir cieši saistīta ar skolas vadības izpratni par šo speciālistu darbību iestādē, viņu profesionālo pieredzi un kompetencēm, kā arī pieejamajiem finanšu resursiem.

Speciālistu darba slodzes un finansējuma avoti 2020./2021. m. g.

Iestāde/Speciālisti	Mērķdotācijas finansējums					Pašvaldības finansējums				
	Logopēds	Psihologs	Pedagoga palīgs	Sociālais pedagogs	Speciālais pedagogs	Logopēds	Psihologs	Sociālais pedagogs	Speciālais pedagogs	Skolas medikis
Aizupes pamatskola	0,567	0,53						0,6		0,8
Līvberzes pamatskola			0,4			0,4	0,5		0,033	0,8
Šķības pamatskola	0,3							0,6	0,3	0,3
Svētes pamatskola	0,3		0,834	0,149	0,3	0,43	1	0,587	0,297	1
Vilces pamatskola										0,5
Vircavas vidusskola	0,573			0,2				0,5	0,3	0,7
Vircavas vidusskolas Platones filiāle									0,4	1
Staļģenes vidusskola	0,267									1
Sesavas pamatskola	0,2					0,067				0,5
Kalnciema pagasta vidusskola	0,365	0,23								0,3
Kalnciema vidusskola	0,3	0,5								1
Zaļenieku komerciālā un amatniecības vidusskola			1					1		1
Neklāties vidusskola			0,75							
Elejas vidusskola	0,53	0,7	1,3		0,267			1		1

Vecāku un pedagogu aptauja

2020. gada janvārī Jelgavas novada pašvaldībā tika veikta aptauja “Edurio” platformā novada skolu pedagogiem un skolēnu vecākiem par atbalsta personāla pieejamību un sadarbību ar vecākiem.

Pedagogu aptauja

Aptaujā skolu pedagogiem tika iekļauti 12 jautājumi.⁹

Pirmais jautājums bija saistīts ar atbalsta personāla pakalpojumu izmantošanu. Pedagogi norādīja tos speciālistus, kuru pakalpojumus izmantojuši visbiežāk. Rezultāti liecina, ka 75 % iestādes pedagogu savā darbā ir izmantojuši medicīnas personāla palīdzību un pietiekami liela daļa – sociālā pedagoga (64 %) un logopēda (57 %) pakalpojumus. Savukārt citu speciālistu iesaiste darbā izriet no viņu pieejamības iestādē, tālab arī iesaiste procentuāli caurmērā ir zemāka. Kopumā 98 % aptaujāto pedagogu atbalsta speciālistu darbu un esamību iestādē vērtē kā svarīgu.

Vērtējot atbalsta personāla darba efektivitāti, 99 % pedagogu to vērtē pozitīvi. Savukārt uz jautājumu “Vai jūtat kompleksu pieeju (sadarbību) komandas darbā dažādu grūtību risināšanā skolā (atbalsta speciālisti, pedagogi, mediķi u. c.)?” 89 % aptaujāto snieguši pozitīvu vērtējumu. Gan jānorāda, ka komentāru sadaļā vairākkārt atbildēs tiek norādīts uz vien dažu speciālistu pieejamību iestādē (bieži vien medmāsa un logopēds vai sociālais pedagogs). Līdz ar to speciālistu kā komandas sadarbību daļai respondentu nebija iespējams novērtēt.

Pārējie aptaujas jautājumi ietvēra atvērtā tipa atbildes, kurās respondenti tika aicināti raksturot ieguvumus no sadarbības ar katru atbalsta grupas speciālistu.

Ieguvumi no sadarbības ar sociālo pedagogu

Kopumā atsauksmes aptaujā ir pozitīvas, uzsverot sociālā pedagoga palīdzību krīzes situācijās, kad problēmas ar skolēna uzvedību parādās stundu laikā. Tiek norādīts, ka sociālais pedagogs prognozē iespējamās grūtības mācībās un saskarsmē katram izglītojamam pēc nepieciešamības; plāno nepieciešamo atbalstu situācijas uzlabošanai; konsultē izglītojamos un skolotājus. Skolēni ar zemu mācīšanās motivāciju saņem atbalstu, sociālais pedagogs uzklaua bērnu problēmas, palīdz tās risināt, skolēni tiek motivēti, tāpat tiek veicināta vecāku iesaiste un atbildības izjūta.

Ieguvumi no sadarbības ar speciālo pedagogu

Arī par sadarbību ar speciālo pedagogu atsauksmes ir pozitīvas. Respondentu ieskatā speciālais pedagogs sniedz atbalstu bērniem ar attīstības traucējumiem vai mācīšanās grūtībām, kuri mācās vispārizglītojošās klasēs. Tāpat sniedz atbalstu skolotājiem un vecākiem, lai labāk izprastu skolēna vajadzības. Kā norāda respondenti, šāds speciālists palīdz ikdienas stundu darbā, un kopumā pastāv viedoklis par vēl ciešākas speciālā pedagoga sadarbības nepieciešamību ar pedagogiem, lai veicinātu iekļaujošu vidi mācību klasē.

Ieguvumi no sadarbības ar psihologu

Kā norāda respondenti, psihologs skolā veic nepieciešamo diagnostiku, palīdz izglītojamam izprast viņa mācīšanās grūtību cēloņus un rast risinājumus situācijas uzlabošanai; sniedz atzinumus par atbalsta pasākumu nepieciešamību mācību procesā; konsultē pedagogus un izglītojamo vecākus. Tāpat tiek norādīts uz vecāku prasmju trūkumu, kur varētu palīdzēt psihologs, lai kvalitatīvi konstatētu mācīšanās traucējumus vai savlaicīgi tos diagnosticētu.

⁹ Izvēsts aptaujas kopsavilkums – pielikumā

Tomēr, līdzīgi kā par citiem speciālistiem, arī šajā gadījumā tiek norādīts uz speciālista nepieejamību vai nodrošinājumu vien projekta “PuMPuRS” ietvaros.

Ieguvumi no sadarbības ar logopēdu

Respondenti norāda, ka logopēda uzdevums iestādē ir veikt izglītojamo runas, valodas un rakstu valodas traucējumu diagnosticēšanu, valodas traucējumu koriģējoši attīstošo darbību un profilaksi. Tāpat logopēds mācību procesā sniedz atbalstu izglītojamiem, kuriem nav izveidojusies sākotnējā lasītprasme un rakstītprasme.

Sadarbība ar logopēdu tiek raksturota pozitīvi, tomēr tiek arī norādīts, ka logopēda darba specifika saistās ar jaunākā vecumposma bērniem (pirmsskolā), bet atsevišķos gadījumos logopēda palīdzība būtu noderīga arī lielākā vecumposmā.

Ieguvumi no sadarbības ar medmāsu

Respondenti norāda, ka mediķis skolā sniedz drošības izjūtu par to, ka bērni ar saslimšanām saņems nepieciešamo palīdzību atbilstoši katra situācijai. Līdz ar to pedagogam tiek atvieglota lēmumu pieņemšana attiecībā uz audzēkņiem ar veselības traucējumu pazīmēm.

Tāpat mediķa palīdzība tiek novērtēta situācijās, ja notiek negadījums, jo iestādē ir darbinieks, kas profesionāli sniegs pirmo palīdzību. Turklāt būtisks ir mediķa ieguldījums veselības profilakses uzturēšanā iestādē.

Attiecībā uz izglītojamo mācīšanās traucējumiem tiek norādīts uz mediķa atbalstu, vērtējot traucējumu medicīniskos aspektus un iespējamos cēloņus, kā arī konkrēto audzēkņu veselības stāvokļa ietekmi uz mācīšanās spējām kopumā.

Visbeidzot jautājumā par ieteikumiem, lai uzlabotu atbalsta speciālistu darbu skolā, tiek norādīts uz nepieciešamību palielināt atbalsta speciālistu darba slodzi, lai uzlabotu pieejamību, kā arī pastiprināt darbu ar vecākiem, lai savlaicīgi noteiktu skolēnam piemērotākos mācību korekcijas līdzekļus un pasākumus.

Vecāku aptauja

Aptaujā skolēnu vecākiem tāpat kā pedagogiem tika uzdoti 12 jautājumi, paredzot gan slēgta, gan atvērta tipa atbildes.

Jautājumā par atbalsta komandas pieejamību tika saņemti 88 % pozitīvu atbilžu, tomēr tajās skaidri iezīmējas fakts, ka ne visās izglītības iestādēs pieejama pilna atbalsta komanda, kā arī ir nepilna darba slodze kādam no atbalsta komandas darbiniekiem (medmāsai, psihologam u. tml.).

Kā biežāk izmantoto pakalpojumu speciālisti no atbalsta komandas tiek minēti medmāsa (68 %) un logopēds (46 %). 20 % respondentu nav izmantojuši atbalsta personāla pakalpojumus, bet 16 % vēršusies pie sociālā pedagoga, 13 % – pie psihologa un 8 % – pie speciālā pedagoga. Tomēr teju 99 % aptaujāto vecāku atzīst atbalsta personāla nepieciešamību un noderību skolēniem.

Vērtējot atbalsta komandas darba efektivitāti, 68 % respondentu to vērtē pozitīvi, sniegt atbildi nespēja 26 %, savukārt 5 % vecāku atbalsta speciālistu darbu vērtē kā sliktu. Atvērtajās atbildēs pie šī jautājuma iezīmējās tendence, ka respondenti spēj sniegt atbildes vien no personiskās saskarsmes pieredzes un teorētiskajām zināšanām par speciālistu pieejamību, tālab, iespējams, šajā jautājumā ir tik daudz respondentu, kas nespēja sniegt konkrētu vērtējumu.

Atvērtie jautājumi

Ieguvumi no sadarbības ar sociālo pedagogu

Atbildēs tiek norādīts, ka sociālais pedagogs ir tas speciālists, kurš risina problēmsituācijas klasē, īpaši gadījumos, ja problēmu cēlonis ir skolēna uzvedība. Tiek norādīts, ka sociālais pedagogs palīdz dažādu problēmu risināšanā, tomēr vērojami arī kritiski viedokļi, kuros norādīts uz nepieciešamību iesaistīties vairāk un individuālāk, kā arī aicinājums nesaistīt sociālā pedagoga darbu ar soda ideju, t. i., lai problēmu gadījumā sociālā pedagoga darbs ar bērnu netiek uztverts kā soda sankcija.

Ieguvumi no sadarbības ar speciālo pedagogu

Šajā jautājumā viedokļi galvenokārt ir pozitīvi, iezīmējot speciālā pedagoga pozitīvo devumu mācību procesā. Šis speciālists visvairāk tiek uztverts kā atbalsts skolēnam ar mācīšanās grūtībām. Tāpat tiek novērtēts fakts, ka speciālā pedagoga darbs veicina skolēna ar mācīšanās grūtībām iekļaušanos vispārizglītojošā mācību vidē, kā arī citiem skolēniem māca un palīdz saprast līdzcilvēkus, kuri, iespējams, ir atšķirīgi.

Ieguvumi no sadarbības ar psihologu

Atbildot uz šo jautājumu, respondenti skaidri iezīmē šīs profesijas darbinieka nepieciešamību iestādē. Atbildēs vairākkārt tiek uzsvērts, ka šāds speciālists ir nepieciešams, un izteikta kritika par situācijām, kad psihologs skolēniem nav pieejams.

Kā galvenie ieguvumi no sadarbības ar psihologu tiek minēts speciālista darbs ar bērniem viņu problēmu risināšanā, palīdzība uzvedības problēmu gadījumos, kā arī darbs ar jauniešiem, kam radušās problēmas arī ārpus skolas vides vai ir kādas personiskas grūtības. Tāpat tiek izteikts aicinājums veikt pēc iespējas plašāku profilaktisku darbu ar klasi, nevis pievērsties tikai problēmsituācijām.

Ieguvumi no sadarbības ar logopēdu

Atbildes šajā jautājumā vērtējamās kā pozitīvas vai neitrālas, nav izteikti kritisku repliku. Tiek uzsvērtā logopēda nozīme bērna runas attīstībā, kā arī viņa palīdzība vecākiem, it īpaši vecumposmā 5–6 gadi, lai novērstu runas traucējumus bērniem, kas savukārt veicina viņu sekmīgāku iesaisti mācību procesā sākumskolā. Vecākiem nav būtisku pretenziju par šī speciālista pieejamību.

Ieguvumi no sadarbības ar medmāsu

Mediķa darbs iestādē tiek vērtēts pozitīvi. Tiek norādīts, ka šis speciālists rūpējas par skolēnu veselības profilaksi, sniedz palīdzību traumām un veselības problēmu gadījumā. Kā būtisks mediķa devums tiek minēta drošības izjūta vecākiem, zinot, ka bērniem nepieciešamības gadījumā iestādē pieejama medicīniskā palīdzība. Atsevišķos gadījumos mediķis ir tas, kas bērniem, kam noteikta regulāra medikamentu lietošana, arī dienas laikā iestādē palīdz tos saņemt laicīgi, tādējādi veicinot konkrētā skolēna iespēju mācīties kopā ar citiem bērniem bez vecāku vai asistentu palīdzības.

Savukārt attiecībā uz ierosinājumiem, kas varētu uzlabot atbalsta komandas darbu, tiek norādīts uz nepieciešamību veicināt speciālistu un vecāku, kā arī pedagogu un speciālistu sadarbību, uzlabot speciālistu pieejamību. Tāpat izskan aicinājums uzlabot prasmes (tostarp saskarsmes) un zināšanas speciālistiem. Jāpiebilst, ka līdzīgā mērā tiek aicināts uzlabot pieejamo informāciju par atbalsta komandas vai atsevišķu speciālistu kompetencēm un iespējām, kā arī pieejamību konkrētajā iestādē.

Skolu direktoru aptauja

Pētījuma gaitā tika izstrādāta un veikta arī Jelgavas novada pašvaldības skolu direktoru aptauja. Jautājumi galvenokārt skāra atbalsta komandas darba organizācijas aspektus un vērtējumu, kā arī reflektēja līdzšinējo iestādes pieredzi atbalsta pakalpojumu sniegšanā.

Aptaujā tika lūgts norādīt, vai iestādē atbalsta komandas (logopēds, psihologs, sociālais pedagogs, speciālais pedagogs medmāsa) darbu regulē atsevišķi izstrādāta kārtība.

Pēc aptaujas datiem secināts, ka atsevišķa jomu regulējoša kārtība ieviesta septiņās iestādēs, savukārt sešās šāda atsevišķa regulējuma nav. Kā galvenos argumentus, kālab papildu kārtība nepieciešama, direktori skolās, kurās tāda ir, min, ka:

- katrā iestādē ir nianšes, salīdzinot ar ārējiem normatīvajiem aktiem, kas precizē konkrētās iestādes darbību;
- šāda kārtība nosaka, precizē katra atbalsta speciālista un pedagoga pienākumus skolēnu speciālo vajadzību noteikšanā, kā arī atbalsta vienības darba uzdevumus un darba organizāciju;
- tā nodrošina vienotu pieeju;
- tā atvieglo atbalsta speciālistu darbu, un katram speciālistam ir skaidri definēti viņa uzdevumi;
- šāda kārtība regulē struktūrvienības darbu iestādē.

Savukārt kā galvenos argumentus, kālab papildu kārtība nav nepieciešama, direktori skolās, kurās tāda nav ieviesta, min, ka:

- iestādē nav šādu speciālistu (nav atbalsta komandas);
- darbs tiek organizēts, balstoties uz amatu aprakstu;
- nav nepieciešamības pēc šādas kārtības, jo visas atbalsta speciālistu kompetences, atbildības jomas un praktiskā darbība ir atspoguļota darba plānā, kas tiek aktualizēts katru gadu.

Tāpat aptaujā respondenti tika aicināti novērtēt atbalsta komandas darbu iestādē. Atbildot uz šo jautājumu, iestāžu vadītāji savu atbalsta speciālistu darbu skolā vērtēja pozitīvi. Kā ieguvumus respondenti min:

- ir panākts ievērojams uzlabojums skolēnu disciplinēšanā;
- veiktas nepieciešamās darbības un noteiktas skolēnu speciālās vajadzības, piemērotas programmas;
- panākts, ka gan skolēni, gan vecāki izmanto psihologa konsultācijas;
- skolas pedagogi iesaistās problēmu risināšanā, sadarbojoties ar atbalsta speciālistiem;
- ir izstrādāta pedagoģiskā procesa organizācija jomā, kurā nepieciešams atbalsts;
- speciālistu sadarbības rezultātā tiek plānots un īstenots mērķtiecīgs un jēgpilns pasākumu komplekss, kas ietver daudzveidīgas atbalsta formas izglītojamiem atbilstoši viņu vajadzībām, atbalstu pedagogiem, vecāku iesaistīšanu, kā arī starpinstitucionālo sadarbību;
- notiek efektīva sadarbība skolēnu speciālo vajadzību apzināšanā sadarbībā ar vecākiem;
- izdodas veikt izpēti pie skolas atbalsta speciālistiem un speciālistiem ārpus skolas, noteikt atbalsta pasākumus skolā vai sagatavot dokumentus pedagoģiski medicīniskajai komisijai.

Šajā atbilžu grupā gan iezīmējās arī darba aspekti, kas būtu jāpilnveido un jāuzlabo, piemēram, tika norādīts uz nepieciešamību pēc ciešākas sadarbības ar sociālo dienestu, informācijas, kādus pakalpojumus vecāki var saņemt. Nepieciešams izstrādāt rīcības shēmas, algoritmus, lai gan problēmas un situācijas ir ļoti dažādas. Vēlamais sadarbības mērķis (starp institūcijām) – lai skola varētu risināt tikai ar mācībām saistītos jautājumus.

Apkopojot atbildes uz pārējiem aptaujas jautājumiem, attiecībā uz līdzšinējo darba organizāciju iestādēs iezīmējas šāda aina:

lai nodrošinātu atbalsta pasākumus skolēniem, tiem, kam sagatavots individuālais mācību plāns, tas tiek pārskatīts ne retāk kā divas reizes gadā, tomēr ir skolas, kur to pārskata pat četras reizes mācību gadā – katra semestra sākumā un beigās, kā arī mācību gada noslēgumā vai tad, kad rodas nepieciešamība.

Iestādēs atbalsta komandas koordinē vai nu iestādes vadītājs, vai vadītāja vietnieks izglītības jomā, vai atbalsta vienības vadītājs, kā arī sociālais pedagogs (iestādēs darba organizācija atšķiras).

Vairuma izglītības iestāžu vadītāju ieskatā atbalsta komandas speciālistiem (pat ja nav pilnas komandas) ir pietiekami skaidri definēts metožu kopums, ko pielietot darbā un veikt vērtējumu par to efektivitāti. Tomēr divi respondenti norādīja, ka, viņuprāt, iestādē nav skaidri definēts metožu kopums atbalsta speciālistiem.

Savukārt, atbildot uz jautājumu “Vai jūsu iestādes atbalsta komandas speciālistiem ir pieejams viņu jomas profesionāļu atbalsts?”, respondenti kā galvenos profesionālā atbalsta saņemšanas veidus norādīja Jelgavas novada pašvaldības izglītības pārvaldi – semināri, supervīzijas, metodiskās apvienības –, kā arī nozaru asociācijas.

Kopumā, atbildot uz jautājumiem par sadarbību ar citām iestādēm, skolu vadītāji norādīja, ka sarežģītākos gadījumos notiek sadarbība ar bāriņtiesu, sociālo dienestu un pašvaldības policiju (tie gan ir smagāki uzvedības problēmu gadījumi un nopietni iekšējās kārtības noteikumu pārkāpumi vai arī problēmas cēlonis ir sadarbības iestādes kompetencē).

Tomēr, vērtējot sadarbības kvalitāti ar citām iestādēm, īpaši kritisks viedoklis teju visās atbildēs izskan par sadarbību ar Jelgavas novada sociālo dienestu. Galvenokārt tiek norādīts uz atgriezeniskās saites neesamību, saziņas un sadarbības formalitāti. No atbildēm secināms, ka iestādes vēlētos operatīvāku un saturīgāku sadarbību, kas ļautu arī iestādei bērna problēmas skatīt kompleksi, tās risināt sadarbībā ar sociālo dienestu.

Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, secināms:

Jelgavas novada pašvaldība pamatā nodrošina mācību atbalsta pakalpojumu saņemšanu savās izglītības iestādēs, tomēr vērojamas pietiekami būtiskas problēmas darba organizācijā – sistēmiskās pieejas nodrošināšanā, lai gan pašvaldības uzdevums ir nodrošināt vienādas kvalitātes pakalpojumu pieejamību saviem iedzīvotājiem, nediskriminējot tos pēc dzīvesvietas vai izvēlētajās izglītības iestādes. Protams, līdztiesība pašvaldības nodrošinātā izglītības atbalsta pakalpojumu saņemšanā ir saistīta ar faktisko pašvaldības finanšu un cilvēkresursu pieejamību un samērības principu.

Tomēr, analizējot pieejamo slodžu apjomu izglītības iestādēs, iezīmējas tendence, ka pēc skolēnu skaita mazākās izglītības iestādes esošā finansēšanas modeļa ietvaros nespēj nodrošināt izglītības atbalsta pakalpojumus pilnā apmērā, visbiežāk nodrošinot vien medmāsu

un, iespējams, vēl kādu atbalsta speciālistu, kura pienākumus paralēli vispārizglītojošā pedagoga pienākumiem veic kāds no iestādes darbiniekiem. Tāpat neviennozīmīgi vērtējams ir apstāklis, ka daļa atbalsta pasākumu tiek finansēti un realizēti projekta “PuMPuRS” ietvaros. Lai gan projekta aktivitātes nenoliedzami paplašina atbalsta pieejamību un mazina priekšlaicīgas mācību pamešanas risku, tomēr tas neveicina stabilas ilgtspējīgas atbalsta sistēmas ieviešanu, kur pašvaldībai būtu jāievieš ilgtermiņa atbalsta pakalpojumu finansēšanas modelis, kas nodrošinātu atbalsta sistēmas pilnveidi un ieviešanu ilgtermiņā visā tās teritorijā.

Tieši speciālistu neesamība atsevišķās iestādēs iezīmē iespējamu nelīdztiesību skolēnam mācību atbalsta pakalpojumu saņemšanā, salīdzinot ar citu – lielāku – izglītības iestāžu skolēniem, kā arī faktiski izslēdz kvalitatīvu preventīvu darbu (vai būtiski to ietekmē), lai savlaicīgi, agrīnā posmā, konstatētu problēmas un tās risinātu.

Pedagogu un vecāku aptaujas par atbalsta personāla darbību iestādēs kopumā iezīmē pozitīvu tendenci, jo vairumā gadījumu iestādēs, kurās šāds atbalsts ir pieejams, gan pedagogi, gan vecāki atzinīgi vērtē sadarbību. Tomēr aptaujās parādās kā pedagogu, tā vecāku vēlme pēc atbalsta personāla pieejamības uzlabošanas un darba intensificēšanas, it īpaši prevencijas jomā.

Tāpat var secināt, ka abām pusēm (vecākiem, pedagogiem) ir nepieciešama papildu informācija par atbalsta speciālistu kompetencēm un pienākumiem, par to, kā tieši viņu situācijā (vai nu profesionālā, vai sadzīves) var palīdzēt atbalsta personāls.

Līdzīgi skolu direktoru aptauja iezīmē gan dažādo speciālistu pieejamības līmeni, gan intensitātes un darba organizācijas jautājumos atšķirīgi veidotas pieejas mācību atbalsta pakalpojumu sniegšanā iestādē. Lai gan visas iestādes savā darbībā atbalsta pakalpojumu sniegšanā vadās pēc Ministru kabineta noteikumiem Nr. 556 (2019), tomēr to pielietojums izriet no skolas specifiskās situācijas un pieejamajiem resursiem.

Kā būtisks trūkums (ar dažiem izņēmumiem) iezīmējas skolu sadarbība ar Jelgavas novada sociālo dienestu, kas būtu uzlabojama, lai piemērotu kompleksus risinājumus skolēna mācību grūtību novēršanā un saskaņoti darbotos starpinstītūciju līmenī.

Somijas partneru pieredze

Turku izglītības nozares pārraudzībā ir 61 700 bērnu, no kuriem 5 % dzimtā valoda ir zviedru. Tāpat 11 % no visiem bērniem dzimtā ir kāda cita valoda (ne somu vai zviedru). Kopējais izglītības jomas darbinieku skaits ir 3600. Turku pilsēta piedāvā augstas kvalitātes dažādus izglītības pakalpojumus, kas izriet no izglītojamo un sabiedrības nepieciešamības. Izglītības joma nesaraucami saistīta ar Turku pilsētas un reģiona attīstību un iedzīvotāju aktivitāti.

Galvenās vērtības izglītībā – orientācija uz klientu, zināšanas un radošums, atbildība, līdztiesība un taisnīgums, starptautiska pieredze.

Pašvaldības ir atbildīgas par izglītības nodrošinājumu savā teritorijā. Izglītībā dominē “tuvākās skolas princips”, t. i., skola tiek izvēlēta pēc dzīvesvietas. Būtisks princips šajā pieejā – vienlīdzīgas izglītības iespējas neatkarīgi no dzīvesvietas vai sociālās situācijas ģimenē.

Atbalsta iespējas

Katrā skolā darbojas atbalsta komanda, lai nodrošinātu agrīno atbalstu. Atbalsta pasākumu mērķis – agrīnā intervence bērnu un jauniešu problēmu risināšanā, pirms tās samilst. Parasti atbalsta komanda iekļauj skolas direktoru, mācību atbalsta speciālistu, skolas psihologu, skolas sociālo darbinieku, skolas medmāsu, dažreiz arī ārstu, tāpat speciālo pedagogu, kā arī citus pedagogus, ja nepieciešams.

Atbalsta līmeņi un metodes

	Pamata	Intensificēts	Speciālais
Diferenciācija	✓	✓	✓
Vadība un palīdzība no izglītojamo atbalsta komandas	✓	✓	✓
Speciāla (atbalsta) mācīšana – identificē problemātiskos aspektus un pastiprināti ar tiem strādā	✓	✓	✓
Nepilna laika speciālā izglītība (darbs mazajās grupās)	✓	✓	✓
Īpašo vajadzību atbalsts – asistents	✓	✓	✓
Mācību palīgīdzekļu lietojums	✓	✓	✓
Pilna laika speciālā izglītība	✗	✗	✓

Personiskais mācību plāns (intensificētā pieeja)

Mērķis: pārliecināties, ka skolēns mācībās progresē normāli. Gan pedagogiem, gan vecākiem sniedz izpratni par to, kas nepieciešams skolēnam.

Individuālais mācību plāns (speciālais atbalsts)

Sniedz ieskatu mācību spējās un izaicinājumos. Tiek individualizēti sasniedzamie mērķi, ieskaitot atkāpes no vispārējās mācību programmas. Tiek definētas īpašās vajadzības, tāpat tiek izstrādāti kritēriji skolēna mācību sasniegumu vērtēšanā. Individuālo plānu sagatavo klases skolotājs sadarbībā ar speciālo pedagogu, pašu skolēnu un viņa vecākiem. Par tā realizāciju atbild skolēns.

Pirms tiek veidots individuālais mācību plāns, iesaistītais atbalsta personāls kopīgi veic bērna vispārēju un kopīgu situācijas novērtējumu kopā ar bērna likumiskajiem pārstāvjiem. Individuālais mācību plāns sevī ietver skolēna mērķus mācību procesā, kā arī mācīšanas stratēģijas un metodes.

Būtiski norādīt, ka Somijas projekta partneru pieeja atšķiras lielākoties nevis ar normatīvu vai procesa atšķirībām, bet gan ar lielo uzsvāru uz sadarbību un komandas darbu, veicot mācību atbalsta pasākumus. Viens no būtiskajiem uzdevumiem ir skolēna paša mērķu apzināšana, t. i., kas ir paša skolēna mērķi, nevis kas ir pedagogu mērķi sekmīgai konkrētā mācību priekšmeta apguvei. Kopumā vērojama holistiska pieeja skolēnam.

Individuālais plāns tieši tāpat tiek uzraudzīts kolektīvi un koriģēts pēc nepieciešamības, bet ne retāk kā reizi mācību gadā.

Skolas vide

Būtisku lomu mācību procesa veiksmīgai norisei somu partneri atvēl skolas videi. Tai jābūt drošai un atbilstošai skolēnam gan fiziski, gan psihoemocionāli. Lai to nodrošinātu, ir speciāli izveidota skolas labklājības atbalsta speciālistu grupa, kurā ietilpst skolas mediķis, sociālais darbinieks un psihologs. Šie speciālisti gan veic preventīvu darbu, gan palīdz risināt skolēnu problēmas atbilstoši savas kompetences iespējām. Kopumā šo speciālistu pārziņā ir tie pasākumi, kas vērsti gan uz skolas kā labvēlīgas vides nodrošināšanu, gan uz skolēnu kā individuālu personu.

Kopā ar pedagogiem šie atbalsta speciālisti veido visaptverošu mācību atbalsta vidi, kurā:

- pedagogi plāno un veic mācību darbu;
- skolas mediķis atbild par vispārējo veselības profilaksi, kā arī jautājumiem par psihosomatiskām problēmām;
- skolas sociālais darbinieks palīdz sociālās mijiedarbības un ģimenes jautājumos;
- skolas psihologs veic skolēna novērtējumu, kā arī individuālu darbu ar skolēniem.

Darba organizācija

Skolas sociālais darbinieks ir pašvaldības izglītības nodaļas pārstāvis, psihologs, logopēds un medmāsa – veselības nodaļas darbinieki, savukārt mācību atbalsta speciālisti ir skolas darbinieki.

Atbalsts ārpus skolas vides

Skolēniem un jauniešiem, kas pārtraukuši mācības un nestrādā, ir pieejams atbalsts caur dažādām nevalstisko organizāciju aktivitātēm un mentoru programmām, kuru mērķis ir sniegt jauniešiem ar

zemām sociālajām prasmēm atbalstu dzīves vides, prasmju un karjeras attīstībai, lai ilgtermiņā veicinātu viņu atgriešanos mācību un/vai darba vidē.

Darba metodes ar jauniešiem ietver koučinga tehnikas gan individuālā darbā, gan grupu darbā, kā arī citu atbalsta veidu piesaisti situācijai (piemēram, nodarbinātības aģentūra, sociālo pabalstu sistēma).

Rumānijas partneru pieredze

Aradas Resursu un izglītības atbalsta centrs nodrošina mācību atbalsta pasākumus Aradas apgabala skolās, kopumā sniedzot atbalstu 56 000 skolēnu 157 skolās. Centrs izveidots 2007. gadā, un tajā patlaban darbojas šādi speciālisti: 47 skolu psihologi, 29 logopēdi, trīs skolu mediatori, pieci vērtēšanas speciālisti, divi sociālie darbinieki, septiņi administrācijas darbinieki (pie atbalsta personāla pieskaitāmi arī mediķi un karjeras speciālisti). Galvenais atbalsta nodrošināšanas mērķis ir sniegt nepieciešamo atbalstu skolēnam, vecākiem un pedagogiem, maksimāli veicinot iekļaujošu izglītību.

Atkarībā no skolēnu skaita atbalsta speciālisti ir pieejami piecas dienas nedēļā vai retāk (tādā gadījumā viņi strādā vairākās mācību iestādēs). Uz katriem 800 skolēniem jābūt nodrošinātam vienam pilnas slodzes psihologam, savukārt uz katriem 500 skolēniem – vienam logopēdam. Speciālie pedagogi strādā individuāli ar bērniem, lai nodrošinātu apmācību. Skolu mediatoru uzdevums ir veidot saikni starp skolu un vietējo kopienu, viens no mediatoriem specifiski strādā ar romu kopienu.

Atbalsta sniegšanas veids

Kopumā bērniem ar mācīšanās traucējumiem ir tāda pati mācību programma kā vienaudžiem. Par individuālo mācību plānu atbild pedagogs sadarbībā ar atbalsta komandu, tāpat tas attiecināms uz kompensācijas metodēm – klases pedagogam ir jāadaptē saturs un mācību līdzekļi/paņēmieni atbilstoši skolēna faktiskajām spējām, ņemot vērā traucējumus un to ietekmi uz mācīšanos.

Darba tīklāja organizācija

Speciālisti tiek piesaistīti konkrētām mācību iestādēm (vairākām), ar kurām viņi strādā ik dienu. Skolā šie speciālisti sadarbojas ar pedagogiem vairākos iespējamajos veidos: sadarbojas kā komanda darbā ar konkrētu skolēnu klasē, piedāvā konsultācijas iestādēm, ja nepieciešams, veikt periodisku apmācību darbu par dažādām tēmām.

Secinājumi par projekta partneru darba organizāciju

Pēc abu projekta partnerorganizāciju pieredzes un darba organizācijas izpētes secināms:

- abas iestādes darbojas kā atbalsta centri izglītības iestādēm, tas veicina atbalsta pakalpojumu sniegšanu iestādēs, kur tas nepieciešams;
- abās iestādēs ir izveidoti priekšnosacījumi to darbinieku pilnveidei un savstarpēji saskaņotai atbalsta jomu attīstībai;
- abām iestādēm ir izstrādāta atbalsta sistēma un mehānismi tās pielietošanā dažādos gadījumos;
- iestādēm ir atšķirības, kas balstītas izglītības sistēmas atšķirībā un pieejamā finansējuma apjomā.

Secinājumi par pētījumu un ieteikumi

Apkopojot iepriekšējo pētījuma daļu secinājumus, var veikt pietiekami pamatotu situācijas raksturojumu un analīzi. Pētījuma gaitā konstatēts, ka Jelgavas novada pašvaldība kopumā nodrošina atbalsta pakalpojumus skolēniem tās izglītības iestādēs. Tomēr iezīmējas pietiekami būtiski trūkumi, kas izriet no atbalsta speciālistu nodarbinātības vietas.

Visupirms tas ir nevienmērīgs speciālistu nodrošinājums izglītības iestādēs. Tas tiešā veidā izriet no fakta, ka atbalsta speciālisti ir skolas darbinieki, savukārt ne visas skolas finansiāli vai darba slodzes ziņā var uzturēt visus speciālistus. Tieši šis apstāklis veicina diskriminatīvu situāciju atbalsta pakalpojumu pieejamībā starp vienas pašvaldības dažādām mācību iestādēm. Tāpat šī situācija neveicina atbalsta nozares koordinētu darbību un spēju strādāt profilaktiski, lai savlaicīgi konstatētu iespējamās mācīšanās traucējumus.

Tāpat jāmin fakts, ka starp izglītības iestādēm ir atšķirīgs viedoklis par atbalsta komandas speciālistu darba organizāciju iestādē. Lai arī visas iestādes formāli darbojas saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 556 (2019), tomēr pastāv atšķirīgs redzējums par papildu jomu regulējošas kārtības ieviešanu. Ir iestādes, kur atbalsta komandas darbu reglamentē atsevišķi izdoti noteikumi, tomēr tieši tāpat ir iestādes, kurās šādu noteikumu nav. Abos gadījumos iestāžu vadībai ir motivēts redzējums par nepieciešamību ieviest atsevišķu papildu regulējumu vai tā neesamību.

Lai arī nevar izvirzīt viennozīmīgu apgalvojumu, ka atsevišķs papildu regulējums ir obligāti nepieciešams, tomēr tas noteikti ļauj niansētāk regulēt atbalsta grupas darbu, lai tas būtu centralizēti vadīts, pārskatāms un efektīvs. Būtisks šķērslis vienota regulējama ieviešanā ir atšķirīgais pieejamo speciālistu skaits izglītības iestādēs.

Salīdzinot pašreizējos atbalsta pakalpojumu sniegšanas principus ar projekta partneru darba organizācijas metodēm, var secināt, ka pieredze ir atšķirīga. Tas galvenokārt saistāms ar faktu, ka gan rumāņu, gan somu partneriem atbalsta pakalpojumi tiek nodrošināti ar centralizētas struktūras palīdzību. Tādam darba organizācijas modelim ir vairākas priekšrocības, salīdzinot ar Jelgavas novadā pastāvošo darba organizācijas struktūru.

Kā būtisku var minēt labāku atbalsta pakalpojumu nodrošinājumu, jo atbalsta struktūra strādā ar visām savas atbildības teritorijas skolām, nodrošinot atbalsta pakalpojumus pēc faktiski nepieciešamas intensitātes un kvantitātes, neatkarīgi no kopējā skolēnu skaita iestādē vai tās finansiālajām iespējām. Tāpat centralizēts darba modelis dod iespēju darboties preventīvi, jau savlaicīgi, agrīnā stadijā, konstatējot potenciālās mācīšanās problēmas. Vēl nozīmīga priekšrocība – iespēja koncentrēt resursus uz sarežģītu gadījumu risināšanu, kā arī iespēja vienoti regulēt un attīstīt atbalsta pakalpojumus pašvaldībā.

Attiecībā uz darba metodēm un speciālistu kompetencēm var secināt, ka tās (atskaitot darba organizācijas modeli) ir līdzīgas. Viena būtiska atšķirība gan konstatējama attiecībā uz karjeras izglītību – projekta partneru iestādēs tā tiek definēta kā atbalsta daļa, t. i., skolēna karjeras orientācija ir atbalsta speciālistu kompetencē.

Somijas projekta partneru pieredze, lai gan pastāv izglītības atbalsta jomas normatīvu līdzība ar Jelgavas novada pašvaldību, praksē uzrāda būtiski augstāku savstarpējās sadarbības līmeni, kā arī kopumā raugās uz skolēnu no holistiskās pieejas, neveicinot segmentāciju starp atbalsta pakalpojumiem, bet gan pretēji – sinhronizējot speciālistu darbu un efektīvi izmantojot resursus (personālu un laiku), izvairoties no atbildības jomu vai metožu pārklāšanās.

Kopumā, vērtējot labās prakses piemērus, pētījumā secināts, ka izvērtēšanas vērtā būtu partnerorganizāciju darba organizācijas metodika, jo tieši tā var palīdzēt atrisināt konstatētās problēmas atbalsta pakalpojumu pieejamības un vienotas attīstības jomā Jelgavas novadā. Tas nozīmētu atbalsta personāla centralizēšanu kādā institūcijā pašvaldībā, piemēram, izglītības pārvaldē. Šāds risinājums sniegtu iespēju ne vien risināt jau konstatētās problēmas, bet arī dotu pamatu vienotai mācību atbalsta stratēģijas un metožu kopu ieviešanai novadā, kā arī būtiski kāpinātu kapacitāti konstatēt problēmas to agrīnā stadijā. Gan jānorāda, ka nav iespējama visu atbalsta speciālistu centralizēta piesaiste, jo, piemēram, mediķis un, iespējams, logopēds, ņemot vērā šo speciālistu darba specifiku, varētu palikt izglītības iestādes darbinieku sastāvā.

Patlaban var konstatēt, ka projekta partneru pieredze ir pārņemama daļēji, jo pusēm ir atšķirīga darba organizācijas un speciālistu finansēšanas kārtība, kā arī nedaudz atšķirīgi pamatuzdevumi nacionālo normatīvo regulējumu ietvaros. Šis secinājums vairāk ir vispārēja rakstura, jo tas attiecas uz jebkādu starptautiskas pieredzes pārņemšanu un ieviešanu.

Tāpat pie ieteikumiem būtu norādāms uzdevums veicināt starpinstitucionālo sadarbību it īpaši Jelgavas novada pašvaldības iestāžu starpā. Praktisks solis sadarbības uzlabošanā būtu visu jomu iesaiste pašvaldības vidēja un gara termiņa attīstības dokumentu izstrādē, kā arī pašu nozaru reglamentējošo dokumentu sinhronizācija mērķu sasniegšanā (kur tādi ir kopīgi), it īpaši redzējumā par pašvaldību kā labvēlīgu vidi ģimenēm un bērniem. Patlaban gan vērojama iestāžu atbildības segregācija, un attiecīgi neveidojas priekšnosacījumi vienota atbalsta metodikas veidošanā un pielietojumā.

Noslēdzot pētījumu esošajā stadijā, galvenie ieteikumi saistās ar darba organizācijas un finansēšanas modeļa maiņu. Tomēr pētījums ir perspektīvs arī tālākai izstrādei, it īpaši labās prakses pārņemšanā, jau pa atbalsta specialitātēm analizējot darba metodes un to rezultātus.

Pielikums

- Nr. 1 - Atbalsta speciālistu kartīšu teksti
- Nr. 2 – Aptauja skolu direktoriem par atbalsta sistēmu skolā
- Nr. 3 – Aptauja Jelgavas novada skolotājiem par atbalsta personālu skolā
- Nr. 4 – Aptauja Jelgavas novada vecākiem par atbalsta personālu skolā